

1. De Noordzee verzuurt

Signaal

De zuurgraad van de Noordzee daalt sneller dan verwacht zou worden. Zeewater neemt van nature koolzuur op. Door de toename van koolzuur in de atmosfeer wordt er meer koolzuur in het zeewater opgenomen. Wereldwijd heeft dit in de afgelopen twintig jaar tot een daling van 0,1 pH eenheid geleid. Echter in de Noordzee is een daling van 0,3 pH eenheid waargenomen in de afgelopen twee decennia. Oorzaken zijn onbekend.

Consequentie

In de Noordzee spelen processen zich af waarvan de consequenties niet te overzien zijn. Bekend is dat de groei en productie van organismen die kalk nodig hebben (bijv. schaaldieren, algen en vissen) afneemt waardoor de visserijsector hinder kan ondervinden. Het is denkbaar dat verzuring consequenties heeft voor biodiversiteit en het beheer van Natura2000 gebieden. Dat kan een belangrijke factor zijn in een mogelijke transitie van instandhoudingsdoelen naar ontwikkelingsdoelen bij het beheer van de Noordzee.

Voorgestelde acties

De verzuring van zeewater en de daaraan verbonden effecten inventariseren voor duurzaam gebruik van de Noordzee. Onderzoek waarom de Noordzee anders reageert dan de andere zeeën. RWS, Dienst Noordzee, zou er voor kunnen pleiten om dit binnen OSPAR verband op te pakken.

Het signaal is al eens in 2008 door Willem van de Lee aangedragen, maar nu blijkt dat de trend doorzet. Daarbij heeft het ook een effect op de belangen van Natura 2000 en de visserij. In de QSR (Quality State Report) van de Noordzee van 2009 is dit fenomeen door alle landen rond de Noordzee erkend als een opkomend probleem. Met name Engeland besteedt hier al veel aandacht aan en heeft relatief veel onderzoek uitgezet.

2. Effectgerichte beoordeling, in plaats van de huidige systematiek

Signaal

Het (inter)nationale beoordelingskader voor schoon water berust op het identificeren van een groot aantal biologische en chemische indicatoren. Hiermee is met de gekozen indicatoren aangetoond dat het water steeds schoner is geworden. Echter op vele plaatsen wordt nog niet voldaan aan de norm en moeten er zeer kostbare maatregelen getroffen worden. Dit is steeds moeilijker te verkopen aan de burger. Daarbij loopt de politieke belangstelling voor waterkwaliteit sterk terug.

Kern boodschap: je zit aan het eind van de beoordeling van de huidige systematiek. Er zijn veel meer stoffen dan voorheen om te monitoren. Om dit met de huidige methodiek te doen is erg complex en kostbaar. Er zijn efficiëntere methodieken beschikbaar, die meer zeggen over het ecosysteem.

Consequenties

De huidige aanpak is op korte termijn niet langer uitvoerbaar. Hij wordt steeds duurder; alles onderzoeken is niet mogelijk en met detail informatie kan geen generieke uitspraak gedaan

worden over of het water schoon is.

Voorgestelde acties

Er moet een ander beoordelingskader ontwikkeld worden, met een andere manier van meten. Dit kan door het stimuleren van het ontwikkelen en toepassen van nieuwe top-down beoordelingstechnieken, zoals TIE (Toxicity Identification Evaluation) en EDA (Effect Directed Analysis). Volgens de OSPAR hebben landen als Duitsland en Engeland dit al doorgevoerd. Deze manier biedt tevens een kans om slimmer en goedkoper monitoringsdoelen te behalen. Dit vereist een politieke lobby op EU niveau om nieuw geïntegreerde beoordelingsinstrumenten uit te dragen (EU richtlijnen: KRW, KRM, Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater, Grondwaterrichtlijn).

3. Rapportageverplichting: informatie kan veel beter worden gebruikt

Signaal

Het water wordt steeds schoner en het monitoren steeds duurder. RWS richt zich op zijn primaire processen, en trekt zich steeds meer terug van de coördinatie van en verantwoordelijkheden in de monitoring van Rijkswateren. De rapportageverplichting is nu eens in de 5-6 jaar. Dit houdt in dat er een aantal jaren alleen maar verzameld wordt. De gegevens verdwijnen een tijdlang in een database, zonder dat ze geanalyseerd zijn en zonder dat ze kunnen leiden tot tussentijdse aanpassingen.

Consequenties

Er is een gevaar voor enorme versnippering en nieuwe inzichten en ontwikkelingen komen niet door. Signalen uit de verzamelde gegevens worden niet meer geanalyseerd. Tussentijdse aanpassingen zijn niet meer mogelijk. Nederland kan geen uitspraak meer doen of het water schoon is en kan hierdoor niet meer voldoen aan zijn (inter)nationale verplichtingen om de kwaliteit van ecosystemen te bewaken. Dit kan leiden tot berispingen van de EU en een slecht imago van de overheid.

Bovendien is het gevaar dat er achteraf moet worden bijgestuurd wat duurder kan uitvallen dan tussentijds bijsturen.

Voorgestelde acties

Instellen van een coördinatiegroep die jaarlijks rapporteert en evalueert naar beleid, beheer en burger. Participeren in internationale ontwikkeling Innovative Observatories en monitoringstrategie afstemmen met omliggende landen. Initiatief hiervoor ligt bij RWS Waterdienst.

4. Nanodeeltjes en microplastics

Signaal

Nanodeeltjes worden wereldwijd steeds meer geproduceerd en toegepast. De Nederlandse chemische industrie speelt hierin een belangrijke rol. De effecten op mensen en ecosystemen zijn grotendeels onbekend. Overal ter wereld worden enorme hoeveelheden plastic met additieve chemische stoffen aangetroffen. De microplastics zijn deels afkomstig van grotere stukken plastic en deels van door de industrie geproduceerde deeltjes toegepast in medicijnen,

cosmetica en in industriële toepassingen. Nederland beperkt zich tot het monitoren van de verplichte indicatoren van de EU en kijkt niet (meer) naar nieuwe gevaren (nanodeeltjes, microplastics en emerging compounds).

Achtergrond:

Nanodeeltjes zijn letterlijk vertaald dwergdeeltjes; nanometer niveau. De productie is in de afgelopen jaren sterk toegenomen en verwacht wordt dat deze van nu rond de 1000 m3 per jaar stijgt naar 60,000 m3 per jaar. De Nederlandse chemische industrie is hierin een erg belangrijke speler. Ze worden toegepast in autos, cosmetica, voedselverpakking, sportuitrustingen, drugs etc. Het is een niveau uitvinding waarin een aantal atomen bij elkaar geplakt worden en het nieuwe molecuul nieuwe eigenschappen krijgt. Ze vinden hun toepassing bijvoorbeeld in het transporteren van geneesmiddelen in het lichaam (buxballen). In de natuur komen van nature ook nanodeeltjes voor: humusachtige moleculen bijvoorbeeld. De nanodeeltjes hebben andere eigenschappen dan normale moleculen, ze gedragen zich anders. De consequenties voor humane en ecosysteem gezondheid is niet bekend. PM20 en nog kleinere PM deeltjes, de kleine roetdeeltjes in de lucht, die tot grote problemen hebben en leiden in het westen van Nederland, zijn bijvoorbeeld nanodeeltjes. Dat is voor de droge lucht maar deze deeltjes komen ook in het water en op land terecht.

Consequenties

Overheid kan geen uitspraak doen over hoe schoon het water is en of deze stoffen en deeltjes via accumulatie in de voedselketen een gevaar vormen voor de volkgezondheid

Voorgestelde acties

Naast de internationale verplichtingen ook monitoring en assessment studies uitvoeren naar de aard en omvang van de problematiek en de impact van nanodeeltjes, microplastics en emerging compounds om uiteindelijk beleid hiervoor te formuleren.

5. Verkramptheid RWS in relatie tot participatie

Signaal:

Participatie moet vanuit Europees beleid, het is geen vrije optie mee (zie signaal november 2009). RWS worstelt met zijn nieuwe rol. Het is een bekend probleem, waarbij de buitenwereld aangeeft dat RWS nog moeite heeft om publieksparticipatie vorm te geven. Er wordt nog steeds een zekere verkramptheid bij RWS ervaren als het gaat over stakeholder participatie, burgerparticipatie. Het is nog te veel 'tell and sell' en te weinig met een open agenda de betrokken partijen tegemoet treden. Kortom, te veel op inhoud en te weinig op proces. Kortom, het PvA ligt vast en de enige ruimte wordt in detaillering geboden.

Consequentie

Onvoldoende aandacht voor participatie kan leiden tot slechte participatie processen met ongewenste uitkomsten (voor het beleid of de uitvoering) of vertraging door procedures. Er lopen veel processen waarbij vertraging en stagnatie niet alleen de uitkomsten maar ook het imago negatief beïnvloed.

Voorgestelde actie

Het proces van vraagarticulatie kan ook worden opgeknipt. Een eerste PvA delen met de

WS'en, PvA vaststellen en dan de uitvraag voor een offerte in gang zetten.

6. Omgang onzekerheden in besluitvorming: verwachtingen in kansen

Signaal

Er wordt steeds meer onderzoek gedaan naar het afgeven van hydrologische real-time verwachtingen in termen van kansen (bijvoorbeeld toekomstige waterstanden of rivierafvoeren). Dit wordt gedaan omdat 100% nauwkeurigheid niet mogelijk is. Ook in de praktijk begint het steeds meer ingebed te raken, o.a. langs de kust door SVSD (Stormvloedwaarschuwingsdienst). De interesse in de buitenwereld voor deze methode neemt toe.

Voor het rivierengebied wordt nog geen kansverwachting uitgegeven. Bij de Hoogwaterdienst wordt al wel een meteorologische ensembleverwachting gebruikt om het hydrologische model mee te voeden. Dat resulteert in een indicatie van onzekerheden, die echter vooral visueel is. Er worden dus geen overschrijdingskansen berekend, of intervallen berekend (bijv. wat de randen zijn van het 90%-interval).

Consequentie

Het werken met verwachtingen in termen van kansen leidt tot een andere beslissingstructuur. Wordt er nu nog een beslissing genomen, doordat er een vast punt is overschreden, in de toekomst zal er bij kansen door een verantwoordelijke bestuurder aangegeven moeten worden wanneer hij vindt dat er actie ondernomen kan worden. Bestuurders moeten een manier vinden om om te gaan met deze onzekerheid in de besluitvorming. Er moet verkend worden welke kansen acceptabel zijn. Ook vereist dit een goede communicatie naar de stakeholders, zodat ook zij weten wat hen te wachten staat. Het kan van invloed zijn op de autoriteit van de waterbeheerder.

Voorgestelde acties

Het advies is dat de WD calamiteitenafdeling hier op inspeelt. Actie kan ondernomen worden door te verkennen welk effect een verwachting in kansen heeft op de autoriteit op de waterbeheerder/ RWS. Hoe gaat RWS er voor zorgen dat wanneer RWS een 65% kans uitspreekt dat een dijk faalt (op basis van real-time informatie), de omgeving ervan overtuigd kan worden dat evacuatie noodzakelijk is?

Een sub-thema zou zijn het communiceren van verwachtingen. Dit laat wellicht nog meer ruimte voor eigen interpretatie.

7. Strooizout

Signaal

Verspreiding van de zouten via het grondwater kan risico's opleveren voor drinkwaterwinning en natuur. In Nederland is er recent geen onderzoek geweest naar dit effect. In Canada, Amerika, Zweden en Duitsland wel. In Amerika zijn op verschillende plaatsen al problemen met drinkwaterwinning. Resultaten van het onderzoek in het buitenland kunnen een aanleiding zijn voor verder onderzoek naar chlorideconcentraties in grondwater nabij wegen. In enkele MER-studies ivm de milieueffecten van de aanleg van nieuwe wegen wordt het probleem soms wel benoemd, maar nooit nader onderzocht of uitgewerkt. Maar ook in beleidsdocument van de provincie (omgevingsvisie, waterbijlage) staat niets over strooizout of gladheidsbestrijding in

relatie tot waterkwaliteit. Bij bijvoorbeeld Waterschap Regge en Dinkel, verantwoordelijk voor de oppervlaktewaterkwaliteit in de provincie, staat niets over strooizout in hun waterbeheerplan 2010-2015

Consequentie

Het strooien van zout door RWS begon in de jaren '60, wat uitgaande van een verticale stromingssnelheid van 1 m/jr betekent dat het in de zandregio's inmiddels tot een diepte van ca. 50 m invloed kan hebben. Voor drinkwaterwinning is het zout zelf een risico, maar ook de zware metalen die mogelijk worden verdrongen van hun adsorptieplekken en in oplossing gaan. Hiernaast is de verspreiding via het grondwater naar zoutintolerante ecosystemen een risico. Voor Rijkswaterstaat levert dit mogelijk schadeclaims op en kan het een effect hebben op het ontwerp van het landelijk meetnet strooizoutverspreiding.

Voorgestelde acties

- Identificatie van risicogebieden en mogelijke oplossingsrichtingen
- Inventariseren of en tot op welke diepte het beschreven effect daadwerkelijk gemeten is
- Inventariseren hoe verschillende instellingen er in staan: KWR, drinkwaterbedrijven, gemeenten, provincies en natuurbeheerders.

Achtergrond informatie verkregen van Kees van Muiswinkel (RWS):

Het strooien van zout op wegdekken heeft uiteraard invloed op het milieu doordat het zout door het afstromende wegwater in de bodem terechtkomt. Naarmate er meer gestrooid wordt is die invloed navenant groter. Het strooibeleid van gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat is er op gericht een zo goed mogelijk optimum te vinden tussen enerzijds een voldoende verkeersveiligheid en doorstroming en anderzijds een minimaal milieu-effect. Wegbeheerders minimaliseren het gebruik van strooizout door het optimaliseren van het gladheidsmeldsysteem, door toepassing van zoutbesparende technieken waaronder natstrooien, en door zonering.

Binnen de bebouwde kom wordt het gestrooide zout na verloop van tijd door smelt- en regenwater veelal afgevoerd via het riool en komt het in waterzuiveringsinstallaties terecht. De milieu-effecten voor de bodem zijn hierdoor beperkt.

Bij snelwegen en provinciale wegen komt het zout door smelt- en regenwater veelal in de wegberm terecht. Als gevolg van het strooien nemen in de eerste meter direct naast het wegdek zoutconcentraties toe in de berm.

In de loop van het voorjaar spoelt het zout door de regen gedeeltelijk uit de bovenste laag weg en komt in het in het grondwater terecht, dat daardoor tijdelijk licht verzilt. Zout dat in het oppervlaktewater terecht komt kan ook daar tot lichte verzilting leiden. Door neerslag en verdunning is de licht verzilting tijdelijk van aard.

Metingen rond wegen laat zien dat afhankelijk van de afstand tot de weg er waarden voor kunnen komen van 100 mg/l of meer. Dit is tijdelijk en wordt na de dooi weggespoeld het grondwater in en verdund. De gemeten gehalten aan chloride in drinkwaterbronnen nabij snelwegen lopen op tot 40 mg/l; maar zijn lager dan in de Rijn bij Lobith (=80 mg/l), waar ook drinkwater van wordt gewonnen

→ Het blijkt dat vanuit RWS het effect van strooizout op grondwater niet is onderzocht

8. Overbelasting kan zorgen voor storingen in ICT-systemen voor operationeel beheer

Signaal:

Geautomatiseerde systemen voor operationeel waterbeheer kunnen kwetsbaar zijn voor storingen als gevolg van overbelasting van communicatienetwerken (m.n. internet en telefoon). Dit kunnen niet-moedwillig veroorzaakte storingen zijn. Een voorbeeld is het Waterschap Rivierenland in Tiel, waar een tv-spel het internet zodanig belastte dat de operator niet in kon inloggen om noodzakelijke sturingsopdrachten te geven.

Consequentie:

De betrouwbaarheid van het netwerk is in het geding. Er is gevaar voor overbelasting. Dit is met name gevaarlijk in hoogwater-crisissituaties, en daarmee een reëel risico voor RWS.

Voorgestelde actie:

Het is voor RWS van belang om aan te kunnen tonen dat men voorbereid is op dit risico. Eerste stap is het inventariseren hoe het digitale netwerk eruit ziet bij belangrijke kunstwerken en verkennen in hoeverre dit in conflict met elkaar is. Verder inventariseren in hoeverre cruciale ICT-systemen kwetsbaar zijn voor (moedwillige) cyberaanvallen.

9. Gebrek flexibiliteit van geoperationaliseerde systemen

Signaal:

Er wordt steeds meer in het beheer geoperationaliseerd. Besturingssystemen vervangen steeds meer het werk van mensen. Met het oog op de vergrijzing betekent dit dat bepaalde ervaringskennis uit de arbeidsmarkt verdwijnt en niet meer opgebouwd wordt.

Consequentie: een besturingssysteem is niet uitgerust om in een uitzonderlijke situatie een ad hoc oplossing te generen. Hiervoor is men afhankelijk van het menselijk kunnen. Dit probleem zal met name gelden voor de waterschappen, echter, als het systeem voor de waterschappen faalt, heeft dit ook een effect op RWS (bijvoorbeeld de automatische afhandeling van de scheepvaart zal stremmingen ondervinden bij laag water).

Voorgestelde actie: Is er voldoende competentie en capaciteit om een crisissituatie te handhaven (risicobenadering)

10. Effect nieuwe werken en demografische krimp op mobiliteit

Er staan veel kantoorruimtes leeg. Daarnaast wordt het steeds meer aangemoedigd om thuis te werken en biedt het nieuwe werken de mogelijkheid om de werktijden te spreiden. Dit vermindert het woon-werkverkeer. Ook in andere aspecten verandert het verkeer, zo doen steeds meer mensen via het internet hun boodschappen, neemt de vergrijzing toe en neemt de bevolking na 2020 af. Een andere verandering in het privé verkeer is dat de elektrische fiets in opkomst is voor het verkeer op 15-20 km. Zou dit betekenen dat de mobiliteit vermindert? Hoe verhoudt zich dit tot de huidige voorgestelde infrastructurele uitbreidingen zoals in de concept SVIR neergelegd?

11. Zelfvoorzienendheid vraagt om andere systematiek : microniveau kan onvoorspelbare gevolgen hebben op macroniveau

Signaal:

Collectieve gedragsveranderingen op micro-niveau kunnen voor onverwachte effecten zorgen op macro-niveau. Zo wordt er steeds meer ingezet op zelfvoorzienendheid. De vraag is in hoeverre er bij verschillende beleidsprocessen het gedrag van individuele gebruikers meegenomen wordt.

Achtergrond en voorbeeld:

Momenteel wordt vooral nagedacht over adaptatie in zoetwatervoorziening op een macroniveau, vooral binnen het deelprogramma Zoetwatervoorziening. Maar, adaptatie vindt ook plaats op een microniveau, wat onvoorspelbare effecten kan hebben op macroniveau. Wanneer een groot aantal boeren besluit massaal te investeren in droogte (on)gevoelige gewassen, dan heeft dit een macro effect op de watervraag. De consequentie is veranderende eisen aan het watersysteem. Dit effect treedt reeds op bij het steeds meer zelfvoorzienend en onafhankelijk worden van de glastuinbouw. Daarnaast worden gewassen steeds kapitaal intensiever en daarmee worden ook de risico's groter.

Consequentie:

Er zal een andere voorspellingsmethodiek gevonden moeten worden. De verdringingsreeks is te star en moet worden aangepast op de huidige maatschappelijke praktijk. Tegelijk liggen er kansen door te kijken naar hoe keuzes op microniveau kunnen worden beïnvloed die bijdragen aan de adaptatiedoelstellingen op een macroniveau.

Actie:

Focus op zowel macro als micro niveau voor adaptatiestrategieën. RWS moet het adaptatieproces in sociale systemen begrijpen zodat er maatregelen bedacht kunnen worden die werken op het microniveau met een effect op macro niveau. Daarnaast moet men deze informatie kunnen integreren met kennis uit het andere disciplines, zodat de effecten en veranderende eisen van deze maatschappelijke verandering aan het watersysteem inzichtelijk gemaakt kunnen worden.

12. Integraal waterbeheer steeds meer gemeengoed: Synergie versus sectorale werkelijkheid

Signaal:

Het is lastig om integraal waterbeheer te beoordelen. RWS kijkt naar sectorale wegingskaders: voorkomen van wateroverlast wordt beoordeeld dmv norm x, waterkwaliteit verbeteren door handhaven norm y. En maatregelen die beide doelen dienen heten synergie. Hoe beoordeel je waterbeheer wanneer je dit vanuit meerdere beoordelingsperspectieven meet? Het Rijk propageert synergie maar beoordeelt thematisch.

Consequentie:

Op deze manier kunnen er holle verhalen ontstaan over het nastreven van synergie. Er is een urgentie in het kader van beoordeling en normering. Wordt er op een juiste manier geïnvesteerd in de maatregelen? Is integraal niet effectiever? Daarnaast is het bijzonder dat BV Nederland in het buitenland de Delta approach integraal wegzet, maar in eigen land heel sectoraal bezig is.

Actie: Ontwikkel een integraal beoordelingskader, of door het terugvertalen van een samengesteld effect naar diverse effecten per thema (wateroverlast, veiligheid, waterkwaliteit), of door het hanteren van een samengestelde doelfunctie (bijvoorbeeld uitgedrukt in totale

risico-reductie). Dit signaal wordt ook in het Deltaprogramma opgepakt.

13. Nederland spreekt een eigen taal waar het gaat om klimaatadaptatie: eiland in EU

signaal:

Het buitenland denkt anders over onderwerpen rond overstromingen/waterveiligheid in relatie tot klimaatadaptatie dan Nederland. Hierdoor lijken er misverstanden en tegenstrijdigheden te ontstaan tussen het beleid dat internationaal wordt uitgedragen en dat wat nationaal belegd wordt. Voorbeelden zijn:

- uitrollen van de integrale Delta approach in Water Mondiaal (cf. IWRM) versus de toch wel sectorale benadering daarvan door RWS
- denken in integrale stroomgebieden versus alleen kijken naar benedenstrooms zonder dat bovenstrooms wordt meegenomen. Zo is in het deelprogramma Rivieren besloten de maatregelen in België en Duitsland niet op te nemen, omdat deze niet hard zijn en ook niet echt te beïnvloeden. Ze kunnen elk moment teruggedraaid kunnen worden.
- verschillende opvatting rondom adaptatie, resilience, adaptatie als een sociale verandering, meebewegen met natuurlijke processen hetgeen zich op den duur wellicht slecht verhoudt met onze traditie van waterwerken

Consequentie: gevaar dat ieder een eigen taal spreekt en moeilijker tot elkaar kan komen als samenwerking vereist is. Gevaar dat Nederland in internationaal verband geïsoleerd komt te staan en het moeilijker wordt om Nederlandse inzichten over te dragen.

Actie:

Bijv. in 2012 een "signaaladvies" hierover opstellen voor RWS/DGW/departementen, bijv. ook in kader van Topsector Water, door consortium kennisinstellingen en Water Governance Centre. Programmeren in KPP2012.

Vergelijking Whitepaper met uitgangspunten en doelen Deltaprogramma

Kern: verschillende begrippenkaders leidt tot spraakverwarring.

14. Flexibiliteit aanbrengen in voldoen aan normering om meekoppeling met gebiedsontwikkeling mogelijk te maken.

Signaal:

Dit signaal gaat over het volgende dilemma: Dijken moeten op tijd versterkt worden, ook als er over een paar jaar een gebiedsontwikkeling staat gepland. Door de flexibiliteit te hebben om een tijdje onder de norm te zitten, zijn er grote kansen voor efficiëntie te behalen uit meekoppelen. Nu worden er kansen gemist doordat de budgetten voor maatregelen / uitvoering niet over de jaargrens (in relatie tot toetsing en herstelwerkzaamheden) heen kunnen worden getild en doordat toetsing in een vast kader is neergelegd (5-6 jaar). Om integraal te kunnen werken is dit te star. Door de toetsing te koppelen aan andere uitdagingen in het gebied kan er meer met minder worden gerealiseerd. Daarnaast moeten er door de financiële druk prioriteiten gesteld worden, wat betekent dat een aantal werkzaamheden uitgesteld zullen worden. Flexibeler omgaan met de norm cq- consequenties van normoverschrijding levert wellicht betere window of opportunities. Zie ook het voorstel "Honderd miljoen voor een miljard, Jaap Kwadijk e.a.)

Datum 28 september 2011 Pagina 10/12

Consequentie: Het uitstellen van een investering heeft gevolgen voor de toetsing en de investeringen in beheer en onderhoud van kunstwerken. Deze zijn nu vastgelegd in wettelijke kaders en in meerjarenplanningen. Daarnaast is er ook een effect te verwachten op de vergunningverlening.

Actie: Er moet inzicht komen in de onzekerheid verbonden aan het niet direct voldoen aan de norm. Dat kan door een raamwerk op te stellen voor het omgaan met uitstel in geval van (achterstallig) onderhoud & normoverschrijding. Hier zou een verkenning/scenario voor ontwikkeld kunnen worden, met als leidende vraag: Hoe kunnen de huidige procedures flexibeler worden gemaakt zonder dat risico's in onacceptabele mate toenemen.

15. Het gevaar van 10 jaar recessie

Signaal:

Een overheersende trend van dit moment -maar zo groot dat iedereen die mogelijk over het hoofd ziet als trend- is de financiële crisis.

Consequentie:

RWS zou zich moeten buigen over de vraag what if? Het pessimistische dan wel realistische scenario is dat we een jarenlange (zeker 10 jaar) recessie tegemoet gaan. Dat kan betekenen dat het Deltaprogramma op de helling gaat, deltawet of geen deltawet. Wetten kunnen aangepast worden. Kan RWS zijn verantwoordelijkheid nog waarmaken tav de waterveiligheid van NL?

.

Actie: Breng in kaart voor RWS als organisatie wat de consequenties zijn als de financiering crasht en er een zware recessie zal komen. Mogelijke invalshoeken:

- wat er gebeurt zonder Deltaprogramma met 'ongewijzigd' beleid (dwz continuering/ extrapolatie van hoe het de afgelopen 25 jaar is aangepakt).
- wat er gebeurt als je 15 jaar gewoon helemaal niks doet behalve grasmaaien.

Deze extreme scenario's uitwerken in samenwerking met de asset-management opdracht voor het hele netwerk. Een gevaar is dat er goed moet worden nagedacht over wat je doet met de uitkomsten van het scenario/ Mag deze openbaar gesteld te worden?

Kennismanagement signalen

16. Wetenschappers en onderzoekers niet de enige bron van kennis: het belang van legitimiteit

Signaal:

Kennis zit verspreid over verschillende organisaties en personen in de watersector. Onderzoekers en kennisinstituten zijn niet de enige bron van kennis, ook beleidsmedewerkers, gebruikers, en belangenorganisaties hebben relevante kennis. Om complexe vraagstukken op te lossen is er niet één kennisleverancier beschikbaar. Om een completer beeld van de probleemsituatie en oplossingsrichtingen te krijgen dient deze kennis ontsloten te worden. Er zijn veel ambities op dit vlak (joint fact finding bijvoorbeeld in het Deltaprogramma), maar in de praktijk blijkt het moeilijk om de actoren samen te brengen en kennis te delen en ontwikkelen. Het in een vroeg stadium meenemen van de juiste kennis kan zorgen voor legitimiteit, creëren

van draagvlak, en een betere vraagarticulatie. Er ligt dus een kans voor RWS om partijen bij elkaar te brengen opdat de legitimiteit in een project vergroot wordt, zowel input als output legitimiteit:

Input legitimiteit: iedereen betrekken om alle relevante kennis naar boven te halen, en elkaars belangen beter te begrijpen.

Output legitimiteit: kunnen verantwoorden welke kennis je uiteindelijk meeneemt in de besluitvorming.

Consequentie:

RWS treedt vaak op als projectleider. Hierdoor is het voor legitimiteit en voor het boven tafel krijgen van de juiste kennis van belang een effectief systeem te hebben. Ondanks heersende ambities op het gebied van kennisontwikkeling/ontsluiting blijkt dit in de praktijk weerbarstig te zijn. Hoewel participatie misschien als de langzame route wordt gezien (veel diverse partijen betrekken), zou dit wel eens kosteneffectiever kunnen zijn op lange termijn doordat je in een later stadium minder weerstand en procedures krijgt.

Voorbeeld van buitensluiten:

Als je het niet doet, kunnen (buitengesloten) organisaties handen ineen slaan en zelf kennis ontwikkelen om besluiten te beïnvloeden. Dit gebeurt bijvoorbeeld op Terschelling, waar een lokaal platform met de gemeente optrekt om het beleid van dynamisch kustbeheer te beïnvloeden aangezien ze niet akkoord gaan met huidige afspraken. Hierbij hebben ze bijvoorbeeld korte lijntjes lopen naar de minister (*invloed*), maar doen zelf ook studies naar de gevolgen van dit beleid (*kennisontwikkeling*) en betrekken organisaties als Deltares, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer bij hun seminars.

17. Het advieswerk verandert

Signaal:

De opdrachtgever-opdrachtnemer relatie wordt anders, omdat er steeds meer in het begin al samen gewerkt wordt aan de oplossing als onderdeel van integrale projecten en oplossingen. Het werk wordt steeds meer maatregelanalyse en ontwerp met klant ipv het opleveren van een rapport. Mensen blijven steeds korter bij dezelfde werkgever (kennisinstellingen/ adviesbureau's), waardoor de kennis zich veel breder verspreidt. Daarnaast zijn er steeds meer zzp'ers actief in de sector, waardoor ook de projectteams veranderen.

Consequentie:

Het veranderen van de aanpak van grote opdrachten is veranderd: bestek → functioneel → PPS samenwerking. Dit geldt niet alleen voor aanbesteding, maar ook voor advies. De vraag is hebben RWS'ers de goede vaardigheden in huis om op deze nieuwe manier te opereren? Van controleren naar samenwerken. Wees flexibel en geef voldoende ruimte aan de medewerkers om ook echt mee te doen in het ontwerp in plaats van het vervullen van een opdrachtgeversrol. Daarnaast komt er door de interactie onzekerheid over:

- Wie is nu precies de kennisbrenger
- Wie is er verantwoordelijk
- Wie borgt de kwaliteit

Actie:

Vergroten van vaardigheden van werknemers en leidinggevenden bij RWS in flexibeler

Datum
28 september 2011

Pagina
12/12

rolopvattingen, in het werken met flexibeler beoordelingskaders tijdens de planvormingsfase.

Kopie aan
Henk Wolters, Bonne van der Veen